

PRIELINKSNIO *i* REIKŠMĖS IR VARTOJIMAS DABARTINĖJE LIETUVIŲ KALBOJE

E. VALIULYTĖ

Prielinksnis *i* yra vienas dažniausiai vartojamų ir semantiškai turtin-giausių prielinksnių lietuvių kalboje. Literatūrinėje kalboje jis varto-jamas su galininko linksniu.

Kaip žinoma, tarmėse yra nemaža prielinksnio *i* variantų¹. Labiausiai paplitęs variantas *in*. Jis daugiausia vartojamas pietų ir iš dalies ryčių aukštaičių bei dzūkų tarmėse (Klvr, Lzd, Smn, Prn, An, Ut, Kp, Drsk, Eiš ir kt.)². Šalia *in* dar vartojami variantai *int* (An, Ds, Šn, Kš, Grl, Všk ir kt.), *ing* (Lp, Arm, Kč, Pš, Rd, Nm, Klvr ir kt.), *ingi* (Dv, Arm, Asv ir kt.), *ink* (Mrc, Kpč ir kt.), *inš* (Dv, Tvr ir kt.). Kaip matyti, visi šie variantai savo kilme yra susiję su *in*³.

Variantas *in* (o taip pat *int*, *ing*, *ingi*, *ink*), vienose tarmėse varto-jamas šalia *i* ta pačia reikšme⁴. Kitose tarmėse *in* (taip pat *int*, *inš*) visai pakeičia prielinksni *i*. Pastaruoju atveju variantai *in*, *int*, *inš* dar gali būti vartojami su kilmininko linksniu ir pereiti į prielinksnio *ant* var-tojimo sferą⁵. Ryčių aukštaičių šiaurinėje dalyje ir šiek tiek į pietus prie-linksnis *ant* ir jo variantas *an* panašiai yra vartojamas su galininku vie-toj literatūrinės kalbos prielinksnio *i*⁶.

¹ И. Эндзелинъ, Латышские предлоги, I, Юрьевъ, 1905, p. 87—89; E. Fraenkel, Syntax der litauische Postpositionen und Präpositionen, Heidelberg, 1929, p. 36—39; J. Jablonskis, Rinktiniai raštai, I, Vilnius, 1957, p. 146—147, 348, 651, 669; P. Būtėnas, Lietuvų kalbos prielinksnių mokslas, Kaunas, 1930, p. 84.

² Cia ir toliau tarminiai plotai nurodomi pagal Lietuvų kalbos ir literatūros instituto turimą dialektologinio atlaso kartoteką (toliau — DAK).

³ Atskirose tarmėse prielinksnis *i* ir jo variantai esti ištariami ir kitaip. Bet apie tai čia nebus kalbama.

⁴ Žr. J. Senkus. Prielinksnių vartojimas bei svarbesniosios jų reikšmės kapsų ir zanavykų tarmėse, „LTSR MA Darbai“, serija A, 1(8), Vilnius, 1960, p. 134.

⁵ Variantas *in* su prielinksnių *i* ir *ant* funkcijomis užfiksotas šiuose punktuose: Ut, An, Ig, Kvr, Ukm, Rš, Ker ir kt. Žr. DAK.

⁶ Toks vartojimas pastebėtas Brž, Ps, Pnd, Rk, Kp, Pn, Rm, Ds, Ukm, Švnč, Ker ir kt. Žr. DAK.

I. PRIELINKSNIO į REIKŠMĘS IR VARTOJIMAS LITERATŪRINEJE LIETUVIŲ KALBOJE

Prielinksnio *į*, kaip ir kitų prielinksnių, reikšmės paprastai išryškėja prielinksniuose žodžių junginiuose, kuriuose prielinksniu reiškiamas santykis tarp to, kas pasakoma pagrindiniu ir priklausomuoju junginio nariu. Dėl to ir prielinksnis *į* bus nagrinėjamas, atsižvelgiant į prielinksnio žodžių junginio narių semantiką.

Literatūrinėje lietuviai kalboje prielinksnis *į* reiškia: 1) erdvės santykius (*važiuoti į miestą, išidėti į kišenę, pasukti į dešinę, belsti į duris*); 2) tikslø santykius (*išvykti į karą, šaukti į pasitarimą*); 3) kitimo santykius (*pavirsti į vandenį, sudraskyti į gabalus, išrinkti į pirminkus*); 4) laiko santykius (*ateiti į rytą, susirgti į pavasarį*); 5) lyginimo santykius (*panašus į tėvą*).

1. Erdvės santykių reikšmės

Prielinksnis *į* erdvės santykius žymi žodžių junginiuose, kurių pagrindiniu nariu paprastai eina judėjimo veiksmažodžiai, o priklausomuoju — daiktavardžiai (ar juos atstojantys kiti žodžiai), reiškiantys tam tikrą vietą (ar reiškinius, suvokiamus kaip vietą).

Prielinksniu *į* reiškiami erdvės santykių nėra vienalyčiai.

1) *Krypties į ko nors vidų reikšmė*. Prielinksnis *į* rodo, jog pagrindiniu žodžių junginio nariu reiškiamas judėjimas yra nukreiptas į vidų to, kas pasakyta priklausomuoju nariu. Tai pagrindinė prielinksnio *į* reikšmė⁷.

a) Ryškiausią krypties *į* ko nors vidų reikšmę prielinksnis *į* turi tokiuose žodžių junginiuose, kurių priklausomuoju nariu eina daiktavardžiai, reiškiantys vietą ar konkrečius tam tikros talpos daiktus; pagrindiniu nariu tokiais atvejais eina veiksmažodžiai, reiškiantys slinktį ar veiksmus, skatinančius slinktį, o taip pat žymintys padėties kitimą erdvėje.

Buvom net susitarę važiuot į Kanadą, kai tik pinigų užsidirbsim, bet nieko gero neišejo. CvR II 308. *Ir išėjo Raulas į Rygą.* BilR I 35. *Neseniai pasiustas į miestelį raitas bernas grīžo nupirkęs gérimum.* CvR V 44. *Šaltas ir gražus plaukia jis ramiai į jūrą ir nieko nenori žinoti.* BilR I 133. *Jauni, paaugusieji ir net seni slenka Mykoliuko taku ten pat į paraistę.* VaižgRR I 41. *Pailse, bet nurimę, traukia kas į klėtį, kas į daržinę...* MykPutS I 36. *Tada buvau pusvyris, bado ir šalčio atvytas į garo malūną, prie Karkluvos.* CvR II 299. *Aš šalutinėmis gatvėmis parėjaunamo į savo kambarę,* bet jau nei Cechovas, nei Nadsonas manęs tą dieną nebedomino. VienIMA 61. *Ponas verkdamas į rūmus komisiją pasikvieta.* CvR V 42. *Roželę įsiivedė senelė į šonię.* LzPR I 130. *Irena, nuorūką padėjusi į mažutę peleninę,*

⁷ Žr. E. Fraenkel, min. veik., p. 40—44; P. Būtėnas, min. veik., p. 84—85.

paémé Elenos ranką savo tvirta ranka. VenclGD 151. Veda jums avelę, baltą lyg puta — į karietą kelia; supas karieta. SNér R I 408. Krovė į vagonelius rastus. CvR II 313. Su dideliu malonumu émiausi ji pilstyti į butelius. CvR II 274. Paguldęs ligonę į méslootas vežéčias, parvežé ją namo. VienIMA 14. Vedę juos daug mylių, paskum susodino į traukinį, ir nežinia, kiek dienų važiavę. CvR II 339. Reikia tik į nytis suverti, žinoti, kaip pakojas minti, ir ataudų siūlų žiūréti. Myk-PutS I 59. Ant žirgo sésdams, į kilpą spirdams, nušoviau balandėli. KlpD 102.

Tos pačios reiksmés prielinksnis į gali būti vartojamas ir žodžių junginiuose, kurių prilausomuoju nariu eina abstrakčios reiksmés daiktavardžiai, reiškiantys dalyką, galimą suvokti kaip tam tikrą neapibréztą vietą. Kai kurie šio tipo prielinksnių junginiai linkę stabarėti.

Ir žmogus negriš į jungą niekad. SNérR I 483. Kam tau susidét, dar išves į katorgą. CvR V 40. Taip, jis paémé, persivedé į vargą, į rūpestį, paniekino ją... LzPR I 88. Jis gyresi... išžudyta ir į nelaisvę varoma priešo kariuomene. VenclGD 114. Jis negali suardyti broliui gyvenimo, vaikus paleisti iš neturto į tikrąjį badą. VaižgRR I 56. Man patiko tai, kad saleje sédinčių veidiuose aš mačiau tokią jégą, tokį atkaklumą, su kuriuo žmonės einā į mirtį ir į pergalę. VenclGD 248. Pabudo ji staiga, kaip ir kritus į miegą, akimis surado vaiką, paskum vyraq. CvR V 29. Ar man pačiam yra reikalo statyti į pavojų savo galvą? VenclGD 108. Atėjës į protą, Kaziukas kenté dėl tokio pravardžiavimo, bet ilgainiui apsiprato, atsiliepė šaukiamas. CvR V 84.

Žodžių junginiuose, kai prilausomuoju nariu eina daiktavardžiai, reiškiantys vietą ar daiktus, kuriuos galima suvokti kaip paviršių, prielinksnis į semantiškai suartėja su ant⁸.

Ir kai į kalną įkopdavo vienas, tuoju pribūdavo ir kitas. VienIMA 266. Pakilę į kalvą būreliais po penketą šešetą, kareiviai išsiskirstė. CvR II 121. Šventadieniais ateidavusios į Piliakalnį ir visos keturios Kairiūčios... VienIMA 267. Jis atsimena, kaip ji laiptais užbėgo į viršų, net nepasibeldusi puolė į jo atelyę... VenclGD 117. To dvaro kąsnelius, skeveldras vilnys ir dabar nešioja į jūrų kranthus, kur juos renka žmonės. KrėvAP 57. Vesk bérą žirgelį į pūdymėli, mesk aukso žiedelį į rūdynėli. KlpD 84. Ir niekas iš Užuožerių neišėjo į vieškelį ar nors iš tolo į jį pasižiūrėti. VienIMA 105. Vaitas, neišsilaike balne, kaip pėdas krito į arimą. Myk-PutS I 80. (Jurgelis) leva, gulk į pievą... SruogR III 52. Andriaus motina ir Elena pradėjo nešti į stalą. VenclGD 505. Bagdonas nuvargęs virto į lovą ir tuoju užmigo. LzPR I 103. Neséskit, neséskit, svoteliai, į suolą. JV 749.

Plg.: *Ei siu ant kalno, ant to kalnelio,* kur palaidoti mano téveliai. Rm. Ant tū aukštumyną, ant tū kalnų žilijų viršunių nei žmogus neužlipa, nei žvýrys neužbėga, nei paukštis neužlekia. KrėvP 247. Kūčių vare reikia gręžia pašluot, šiukšlés susent į užlipt ant viršaus. Pnd. Tuoju pat jie ištraukė ant kranto vieną sturną ir paleido į laisvę. T 1962 Nr. 47. Paleiski žirgelį ant pūdymėlio. NS 1135. Išėjau ant vieškelio — jau

⁸ E. Frenkelis iškélė vieną prielinksnio į semantinio suartėjimo su ant atveją. Zr. E. Frenkelis, min. veik., p. 40.

nebepaklysiu. Ut. Klupo trečiąsyk žirgelis ant žalios vejelės... KrėvP 38. Duok pėdus ant stalo. Rsn. Kaip virs ant lovos, murmėdamas... ŽemR I 12. Jis numetė antisuo o krepšeli. VenclGD 48.

b) Krypties į ko nors vidų reikšmė ryški ir tada, kai priklausomuoju žodžių junginio nariu eina daiktavardžiai, reiškiantys masę ar medžiagą (kartais tokią reikšmę igyjantys kontekste); pagrindiniu nariu tokiais atvejais paprastai eina veiksmažodžiai, reiškiantys skverbimąsi, smegimą ar pan.

Artojui nepasidavė žagrė: čia ji perdaug giliai smigo į žemę, ten šliaužė paviršiumi. CvR II 137. Nejuto pats, jog jo smailūs nagai į mergelės rankas smeną... LzPR I 119. Už kalvos, eglyne, kas ē į žemę audimų ritinius, verpalus, geležinius daiktus, grūdus ir drabužius. CvR II 122. Kolbos skeveldros sulindo į tvorą, o aš tik per plauką likau nesužeistas. VienIMA 201. Laikui bégant, trobos pamatai vis gilyn smuko į žemę, lubos vis arčiau glaudési prie aslos. CvR II 280. Įkrūtinge nuogą suleisti nagai. SNérR I 233. Durk adatą į kamuoļi. Er. Besk į kumelę tokiu peiliu, tuo paskersi. Btg.

Po veiksmažodžių kibti, kabintis prielinksnio į krypties į vidų reikšmę yra labai blanki, ir jis šiuo atveju semantiškai suartėja su prielinksniu už.

Tarutienė matė, kaip jų Naras kibo policininkų arkliui į kojas... CvR V 216. Pasirijo Stepukas prie dešinės kojos pačiūžą, prie kairiosios kojos paspirą, kad gertau į ledą kibtų, ir išbėgo. CvR II 207. Taip stipriai įtikinti savo globėjo, spartūs ir linksni kibo dabar Palieknės sodiečiai į darbą. LzPR II 93. Mažas vaikas motinai į žiurštą kabinasi. Kps. Jis vis dar kabinosi į gyvenimą, ne norėjo pamesti su juo ryšio. VenclGD 15.

Plg.: Skėsdamas ir už britvos kimbas. Slnt. Nekibk už karštos geležies—o nagus nudegsi. Vvr. Siandien kabina (šaltis) už ausų. C.

c) Pagaliau kalbamą reikšmę prielinksnis į turi ir tokiuose žodžių junginiuose, kurių priklausomuoju nariu eina daiktavardžiai, reiškiantys lanksčius, plastiškus daiktus, o pagrindinių narių — apsupimo, pridengimo ar pan. reikšmės veiksmažodžiai (*suvynioti sūrį į popierių* plg. padėti sūrį ant popieriaus).

Piemenys rado kapukuose negyvą vaiką, į skurlius suvyntotą ir užkastą. ŽemR III 144. Jis juos užrišo į drobės mazgą ir užslėpę giliai, kur niekas nerastų. CvR II 325. Ir supa ji mane į snaigiu šydą. SNérR I 150. Vanagų kaimo moterys, ypač jaunesnės, jei tekdavo joms vaikščioti į miestelį, dabar gobstesi į skaras, slėpē veidus ir kūprinosi... CvR II 226. Monika dar labiau suglemžė ją į storą vilnonę skarą. CvR V 187.

Prielinksnio į krypties į vidų reikšmę visais jo vartojimo atvejais gali būti sustiprinama, pabrėžiama giminingu veiksmažodžio priešdėliu ⁹.

Ikiemą įėjo svečias, juodai apsidaręs. LzPR I 112. Vakaropmes įžengėme į mišką. CvR II 358. Isileidus į klėtelę,

⁹ Zr. J. Paulauskas, Veiksmažodžių priešdėlių funkcijos dabartinėje lietuvių literatūrinėje kalboje, „Literatūra ir kalba“, t. 3., Vilnius, 1958, p. 345.

dar neleido i tropą. VaižgRR I 122. Žmogus popieriais nešinas i sili po i roges, kad visi jį matytų ir girdėtų. Myk-PutS I 12. Geraširdė Ulijona i kretē vyšnių i lēkstele... CvR V 30. Isikišk i kišeniu kokį obuolį. Kps. Ji tik laukė, kada vyras įeis i vidų. CvR II 383. Visu svoriu guldamas ant lazdos, giliai i traukęs galvą i vatinio apykaļę, žengė Prakapas susikrimtęs, prislėgtas. CvR II 52.

Jis kentė, kentė, — i klimpo dar kažkur i pelkę... CvR II 310. Ji bematant savo kelių plūgų iltimis i sirausė i dirvą... CvR II 414. Priesas erke i siurbęs i tėvynės kūną. SNerR I 298. Jo ten nebuvvo, tik šakė styrojo, i smieigtą i šieną. CvR V 106. Rymeikai, išgirdus, kažin kas i širdi lyg i dūrė... LzPR II 54. Motina i siuvarė i delną rakštę... CvR II 144. Tarsi aš būčiau gyvas ir jaučias seno tilto ramstis, giliai i bestas i upės dugną... CvR II 394. Elena laikėsi, broliui tvirtai i siki busi i plataus rudo švarko rankovę. VenclGD 119.

Ji ištraukė žiedelį, i vyniotą i rausvą popierelį. CvR V 80. Dažnai jam motina i rišdavo i skarutę kiaušinių... CvR II 135. Tėvas sugriebė nuo vagio kepurę, šilčiau i siupo i kailinius ir nugirgždėjo per sniegą diendaržin... VienIMA 67. Pamokyta Juro, motina i gniaužė dūdelę ligoniui i ranką, bet ženklas nesikeitė. CvR V 174. Gatvėmis žmonės skubėjo pasistatę apykakles, tvirtai i siuautę i paltus. T 1962 Nr. 37.

2) Krypties i kurią nors pusę reikšmė. Prielinksnis i rodo, jog pagrindiniu žodžiu junginiu nariu pasakytas veiksmas vyks ta kryptimi, nurodyta prilausomuoju nariu.

Pagal prilausomąjį narių skiriame kelis prielinksnio i vartojimo atvejus kalbama reikšmę.

a) Ryškiausią krypties i kurią nors pusę reikšmę prielinksnis i turi žodžiu junginiuose, kurių prilausomuoju nariu eina bendresnės reikšmės daiktavardžiai, nusakantys tam tikrus orientyrus erdvėje.

Iš dvaro i dešinę eina aukštais, glaustašakiais javarais nudodintas kelias. Myk-PutS I 54. Mes tollyn i kaire žiūrim, — balto smėlio drobę. SNer I 279. Arti vidudienis, saulė i pietus slenka. KrėvAP 72. Ilgas šešėlis nusidriekdavo i vakarus ir pri temydavo tik paraudusių kalnų grandinę. VienIMA 198. Vakarų žara jau toli nuėjusi i šiaurę. Myk-PutS I 36. Raštasis siūlas po siūlo didėjo ir stumėsi i priekį. Myk-PutS I 60. Vel šviesi liepsna i aukštį pašoko. LzPR I 118. Iš didelės, tamsios medžių krūvos prasišauna i viršų baltas rūmų bokšteli... Myk-PutS I 54. Baudžiauninkų širdys smarkiai ima plakti, akys drąsiau žvelgi a i toli. Myk-PutS I 47. Jis bėgdavo i šalį. CvR V 142. Audra i šoną suka su debesų kalnais. SNerR I 256.

b) Krypties ko nors link reikšmė taip pat ryški ir junginiuose, kurių prilausomuoju nariu eina žodžiai, reiškiantys asmenis, rečiau — daiktus, kurie irgi suvokiami kaip tam tikri orientyrai erdvėje.

Jis susisuko ir émë b ègti i priešq. Lk. I tankistus jie tiesé rankas, kaip i savo išgelbètojus. VenlGD 186. Severja, šiuo kartu neturédama draugiu, éjo stačiai i griežiantij. VaižgRR I 60. Éjo jinai tiesiai i mane, lazdele pasiramsčiuodama ir dejuodama. BilR I 219. Tik pamyléjau, tik prašnekéjom — i mudu sviedé piktom kalbelém. GirRP 32. Kumečiai pamaté, kad kareivis vis greičiau, beveik tekinas, pasileido i juos. CvR V 13. Čia vienq, čia kita už rankovių i save tempdamas, prašé senukas, kad pasakytu, kas toks šitas, kur šneka, kas čia atsitiko? CvR V 46.

Vilties gélelé i saulę stiepés, jos nepakando rudenio šalnos. SNér R I 318. Ir beržai rankas i dangu ties sveikint gerves, grížtančias gulbes. SNérR I 176. Svečias giria, gérisi Vaiva, akimi éda, o ji vis labiau i duris slenka... KrévAP 48. Laukinės obelys ir kriausės lyg apsnigtos — i žemę linksta. SNérR I 235. I tą bal-są pradéjo b ègti. LzPR I 116. Teliuką pavesk i tiltą ir pri-rišk. Pc.

Krypties ko nors link reikšmë gali būti pabrëžiamā daiktavardžiu puse „šalis, šonas“, kuris visada vartojamas kartu su derinamuju ar nederinamuju kilmininko pažyminiu. Tuo pažyminiu ir pasakoma ar nurodoma vieta, kurios link krypsta veiksmas. Tokiu būdu prielinksniu i galima išreikšti judéjimo kryptį bet kokios vietas ar daikto link.

Du vyrai ties langu lükuriavo, kalbéjos, paskum ilgi, lyg su sti-byklais, nužirgliavo i ugnies pusę. CvR V 202. Draugų bûrys kelis metus i Vilniaus veržés pusę. MiežBP 13. Išsi-keiké ir nuéjo i savo brolio Jono pusę. VienR V 99. Mes pasukome i tą pusę, iš kur pasigirdo klyksmas. Grl. Einam ir mes i tą pačią pusę. Vlk.

Pažymétina, kad prielinksnis i kalbama reikšme pavartojamas ir po veiksmažodžių (rečiau bûvardžių), žyminčių bûseną, padéti¹⁰.

Už Višinskynės dvaro, i alksnyno pusę, laukuose juodavo vyrų ir moterų bûriai. CvR V 45. Tik žalios šakos i auksą këpsos kaip rankos. KrévAP 83. Guléjës lovoje, veidu i sienu, kilteléjo... CvR II 107. Vienas miegojo i galvų, kitas — i kojų pusę. CvR V 117. I pietus šilčiau, i šiaurę šalčiau. J. Čia i kalną didesnës bulbës. Pc. Kur i vėją langai užkviet-kavę (užšalę). Užv.

Prielinksnis i ta pačia reikšme galimas ir po daiktavardžių, reiškiančių konkretius daiktus.

Prie seno namo pristaté naujų seklyčių su mëlynais langais i placią lauką lygumą. CvR II 327. — Mano jaukiame kambarélyje su alkonus i šiaurës kalnus, guléjo ant stalo Cechovo raštų keturiolika knygų... VienIMA 59.

Kaip matyti iš duotujų pavyzdžių, ši prielinksnio i reikšmë labai artima pagrindinei: jos abi rodo priartéjimą, tik kalbamoji reikšmë jau

¹⁰ Zr. E. Fraenkel, min. veik., p. 50.

nereiškia „vidaus“. Dėl to prielinksnių žodžių junginių pagrindiniu nariu tokiais atvejais nevartojami veiksmažodžiai su priešdėliu *i*.

3) Krypties į veiksmo liečiamą daiktą reikšmė. Prielinksnis *i* rodo kryptį į priklausomuoju nariu pasakyta daiktą, kurį liečia pagrindiniu nariu reiškiamas veiksmas¹¹.

Prielinksnio *i* vartojimas kalbama reikšme yra labiau ribotas pagrindinio žodžių junginio nario leksinės reikšmės. Juo eina veiksmažodžiai, reiškiantys sakyti — smogimą ar atostumą. Priklousomuoju nariu tokiais atvejais eina daiktavardžiai, reiškiantys konkrečius daiktus.

Vidunaktį vėl kažkas smarkiai pradėjo belsti i mūsų priemenės durių. VienIMA 78. *Maža kėdutė, i kurią vis leidosi ir kilo jos rankos, negarsiai dunkseno į grindis.* CvR II 240. *Nužydėjusių ir pernokusių birulių galvos dūzgeno į langą lyg nepažistamas, paklydės keleivis...* CvR V 179. *Riaumodamos bangos tik daužosi, teška į kopų smėlėtąjį krantą.* GirRP 108. *Rapolis, irgi alkanas, neturėjo ko atsakyti, tai tik pirštais pabugnijo į stalą.* VaižGR I 48. *Galėjo veršiukas juk bunks teléti koja į sieną ir susižeisti...* CvR II 204. *Vincukas raudo iš džiaugsmo ir bučiavo tėvui į ranką.* SRagR IV 7. *A trémė galvą į kryžiaus kamieną.* LzPR II 11. *Jie buvo priešo apsupty, į šaltą upę šliejos...* SNerR I 382. *Slinko dar pasieniu, priešais vėl į šaltą mūrą atsidūrė.* ŽemR III 154. — *Viena ar dvi smulkiažiedės atsimušė į jo šalimą.* CvR II 401. *Pagaliau visu savo kūnu susidavė į kietą daiktą ir parkrito ant žemės.* BiLR I 111. *Blažys padrioksėjo aukštstielinkas, ir taip atsitrenkė pakaušiu į suolą, kad net seilės iš burnos ištiško...* VienIMA 86. *Platūs ir šalti upės vandenys teliuškuoja į tamšią sienojų eiles.* CvR II 99.

Po veiksmažodžių, paprastai reiškiančių smogimą (ar smūgio gavimą), prielinksnis *i* yra visai sinonimiškas su prielinksniu *per*.

Bet spėjau pačiu laiku iš visų jėgų smogti jam kumščiu į galvą — ir atleido. CvR II 80. *Mažas pliuškanosis kareivis, su lenktomis kojomis, pribėgo prie senio ir trenkė jam į ausį.* CvR II 123. *Kad kirsiu į ausį, tai tuoju parausit!* Skr. *Su savo ragais vilkui drožė į makaulę.* PP 28. *Perkūnas šerė į namą ir uždegė.* Ds. *Kai rėšiu tau į snukį, tai nutils.* Jrb. *Fricas, gindamas nuo musių, uodega pliekė Mikučiui į veidą.* CvR II 137. *Strimas buvo mušamas — į veidą, į krūtingę, į nugara.* VenlGD 160. *Jis vaikštinėjo savo rūmų parke, nendre pasipliauškėdamas į lakuotą bato aulą...* Myk-PutS I 83. *Sudavė tris kartus į vandenį ir paliepė, kaip ir pirmą kartą, slibinui pasirodyti (ps.).* Tt. *Akmuo su trenksmu nusirito nuo medžio ir kliuovo senei į galvą.* Rk. *Tu gali gaut į snukį.* CvR II 310.

Plg.: Smogė Stonslovas didele plyta per platą pilvą, o Laurinaitukė geroka kačerga niuktelėjo per kaušą ir sudribdė ant slenksčio angoje. LzPR II 112. Kapitonas taip trenkė kumščiu per stalą, jog visas kambarys sudrebėjo. BalčHP 30. Nespėjau atsipeikėt, parbloškė ant žemės, užgulė ir kad ims vėždu kirsti per pečius, juosmenį, kinkas, vėl per pečius — net dvasia apmirė. CvR II 119. Kad drožė per ausį, tas net apvirto. Dgl. Kad šeriau jam per veidą, tai net apsirasojo. Trgn. *Ištraukusi iš nagų lementorius, rėžė Joneliui per pakaušį ir įmetė į skrynią.* ŽemR III 224. *Pliek anam gerai per šo-*

¹¹ Plg. P. Būtėnas, min. veik., p. 85—86.

nus, kad ilgai atsimintų. Užv. Plakė ji virvėmis, rykštėmis, spardė batais, daužė būnais, mušė per kojų padus, per sprandą, dantis. CvR II 286. Dailino pelus toliau, vėl nusiplikydamas rankas ir paplakdamas sau per šlau-nis delnais... BaltPV I 35. Tada karalaitis, priėjęs arčiau prie ežero, kryžmais sudavė lazda per vandenį. Tt. Akmuo kliuovo karvei per ragus. Ktk. Už savo smalsumą per ausi gavo. Brž.

Su kalbama „krypties į veiksmo liečiamą daiktą“ reikšme sietini ir prielinksnio į vartojimo atvejai po kai kurių veiksmažodžių, reiškiančių reagavimą, atliepimą (plg.: *atsimušti į medį* ir *atsakyti į klausimą*).

I vienuolio žodžius parapijonys atsakė vaitojimu. CvR V 196. Niekas iš bernų į paskutinius Antano Puodžiūno žodžius neat-siliepė. VienR V 106. Visi darbininkai atrodė piki, paniurę ir į Puodžiūno priekaištus nesivaržydamis atsikirsavo. VienR V 62. Garsiai nusijuokė vyrai į tuos žodžius, bet nepažistamasis ne-suprato. Myk-PutS I 45.

2. Tikslo santykų reikšmė

Prielinksnio į krypties reikšmė lengvai pereina į tikslo reikšmę¹². (Plg.: *išvykti į miestą* ir *išvykti į karą*). Pirmajame žodžiu junginyje prielinksniu kartu su linksniu pasakoma vieta, kurią veikėjas turi pasiekti, o antrajame nurodoma, ką darys veikėjas, atlikęs tam tikrą keilią, su kokiai tikslu, ko siekdamas jis išvyko (plg.: *išvykti į karą* ir *išvykti kariauti*).

Prielinksnis į veiksmo tikslą žymi žodžių junginiuose, kurių priklaušomuoju nariu eina daiktavardžiai, reiškiantys veiksmus, procesus, jvykius, progas ir pan. Pagrindiniu nariu ir tokiais atvejais paprastai eina veiksmažodžiai, reiškiantys slinktį ar veiksmus, skatinančius slinktį.

Gydytojo Priekulėj nebeliko — išvyko į karą, miestas toli. SimonP 96. Banga paskui bangą tik ritasi, ritas, lyg šauktų į kovą nelygią. Ei, jūra, sakyki: ar, kartą parkritus, dar galima veržtis į žygį? GirRP 108. Iš pat ryto senis išsiruošė į didelę tokiam amžiuje kelione. CvR II 282. Užėjo į tokį prakeiktą dvarą, prasos įnakynę. BsMt I 36. ...uošvis į peržiūras atjojo. KrèvP 67. Abu Liogés, tėvas ir motina, atvažiaavo į sesutės laidotuvės... VienIMA 124. Taip suminkštėjo, kad prieš pat Pamituvio išdalinių liepė susaukt kumečius ir bežemius į svarbų pasitarimą. CvR V 42. Visų veiduose buvo matyt kažkoks lengvumas, lyg į gegužinę jie būtų susirinkę. CvR V 46. Ir šiandien Reišelis negali dovanoti savo pačiai, kad išviliojo jį pernai į dainų šventę. CvR II 372. Iš gretimų gatvių ir rinkos pakraščių, taškydami purvą, bėgo žmonės, tarsi tas būgnas būtų juos šaukės į kokią nepaprastą iškilimę. Myk-PutS I 12. Paskiau paaiškėjo, kad tai buvo tik pretekstas tiems dviem „draugams“ netaiti į literatūros vakarelį. VienIMA 211. Pora dienų prieš vaidinimą artistai susirinko į generalinę repetit-

¹² E. Fraenkel, min. veik., p. 48.

c i j q. CvR II 84. *Rudenipop Sarmantai su didelėmis viltimis i š l y d ē j o*
į trečiąjį s e i m q Divonyzą. CvR V 140. *Pirmą kartą Sabalio lentpiūvėje*
įvyko taip, kad darbininkai n e i š ē j o į d a r b q. VienR V 123. *I l a ž q*
jos n e s i u n c i a, nes taip išreikalavo iš tévo motina. Myk-PutS I 20.
I p a g a l b q jam p a s k u b ē j o apsukrus, neaiškios reputacijos juristas... Myk-PutS I 86.

3. Kitimo santykių reikšmė¹³

Prielinksnis *į* gali reikšti daiktų kitimo santykius. Šia reikšme jis vartojamas junginiuose, kurių pamatiniu nariu eina žodžiai, reiškiantys vieno daikto (ar daiktų) pasikeitimą, perėjimą *į* kitą daiktą (ar daiktus) arba būseną; priklausomuoju nariu — žodžiai, reiškiantys pakitimo rezultatą.

Pagal pagrindinių prielinksnių junginių narį skiriame kelis atvejus, kada prielinksnis vartojamas kalbama reikšme.

a) Ryškiausią kitimo santykių reikšmę prielinksnis *į* turi žodžių junginiuose, kurių pagrindiniu nariu eina veiksmažodžiai *virsti, keistis* ir kt.¹⁴

Gana buvo mažiausio neatsargumo ir nelaimingieji slydo nuo status kalno žemyn ir virto į akmenis. BilR I 147. *Pasvarstė, kad jie vis dar laimingesni už tuos, kurių ne tik neprinokusj derlių iškūlė,* bet *ir namus į pelenus paverė.* CvR V 111. *Kas metai Jonas vis į gerą keitės.* TilvU 129. *Antanukas, begyvendamas pas mano tėvus, ir į berną išaugės.* VienIMA 146. *Iš piemenės ji pasidare mergina, iš merginos sumito į moterį.* CvR II 30.

Vaizdingoje kalboje daiktų pasikeitimo rezultatas neretai nusakomas metaforiškai. Prielinksnio *į* reikšmės tai nekeičia.

Guli susitraukės į ežį. Als. *Suvėliau milą į tošę.* Varn. *Ragaišio neišémė iš pečiaus, tai į kaulą sudžiuvo.* Pc. *Amžiais trypė vokietis tą kraštą ir į grenadimą sumindė jį tvirtai.* SNérR I 371. *Rankos į ledelį nušalusios.* Šts.

Po veiksmažodžio *virsti* lygiagrečiai su prielinksnine konstrukcija vartojamas ir įnagininkas¹⁵.

Vėl visi pavirto kryžiai ir dingo iš akių. CvR V 201. *Jis sugalvojo virsti adatéle.* Pšl. *Sūnus pasivertė muse (ps.).* Ck.

b) Kitimo santykių reikšmę prielinksnis *į* turi ir tada, kai pagrindiniu žodžių junginio nariu eina veiksmažodžiai, reiškiantys sutelkimą, subūrimą, sujungimą ir pan.

Visas rytmetus Jokūbas vaikštinėjo aplink namus, surankiodamas į krūvas skiedras... CvR II 408. *Visi žmonės buvo laukuose:*

¹³ Lingvistinėje literatūroje tam pačiam reikalui vartojamas *transgresyviniai santykių terminas.* Žr. B. B. Виноградов, Русский язык, Москва, 1947, p. 688. Straipsnyje šis terminas vienodumo dėlei keičiamas lietuvišku.

¹⁴ E. Fraenkel, min. veik., p. 47; P. Būtėnas, min. veik., p. 87.

¹⁵ J. Jablonskis, min. veik., p. 654; P. Būtėnas, ten pat, p. 87.

čia krovė šieną į kūpetas, ten į vežimus, trečiur tuščias vežimas tarškėjo, sukeldamas dulkių kūlius. CvR V 105. Ji dar graži, ir plaukai supinti į kasas. CvR II 296. Tada Mikas liepė visiems plėšikams nuo beržo žievę lupti ir visiems į vieną grandinę susiristi. Graž. Du kazokų nė plauko neįstengė senei išplėsti, nes visuteli buvo susivėlę į vieną didelį kaltūną. LzPR II 113. Beeidamas mišku, dar gnaibė sauja gyvasukius, išižiūrėdamas mėnesienoje, ir gniaužė vis į kamuoļi. LzPR II 103. Ant kelių, vieškelių išstatė jie sargybas, užémė valsčių būstines ir telkėsi į pulkus eiti Kau-nan. CvR V 240—241.

c) Tokią pat kitimo santykijų reikšmę prielinksnis į turi ir žodžių junginiuose, kurių pagrindiniu nariu eina veiksmažodžiai, reiškiantys dalijimą, skilimą, irimą ir pan. Todėl priklausomasis narys šiuo atveju tevartojamas daugiskaitos forma¹⁶.

Būtų gražiai sudraskę į kąsnelius, kad nebūtų pripuolęs koks arklininkas ar lekajus. LzPR II 79. Visos šméklos pražuvo, o paliestas žiburys subyrėjo į nesuskaitomą daugybę žiburėlių... BilR I 148. Tas sūris į trupinius susigrūdo. Pc. Nutvėriau nuo žemės lanką ir strėles, sulaužiau į šipulių ir toli išmėciau po lauką. BilR I 151. Kaimo gale, kur kelias pasuka į netoli ese dunksanti mišką, išsišakodamas į trejetą mažai pravažinėtų šunkelių, karininkas sustabdė būri. CvR II 220. Diržas, atrodė, greitai jį persmaugs į dvi dalis, — toks liesas buvo Gumelis. CvR II 172—173. Tačiau Saldiškės išliko žmonių atmintyje iki Užuožeriai išsidalino į vienkiemius... VienIMA 178.

d) Prielinksnis į vartojamas ir asmens visuomeninės padėties pasikeitimams nusakyti. Tokiu atveju pagrindiniu žodžių junginio nariu eina paskyrimo, išrinkimo kvietimo bei kiti jiems artimos reikšmės veiksmažodžiai; priklausomuoju nariu — daiktavardžiai, reiškiantys asmenis pagal jų profesiją, užsiėmimą, pareigas ir pan. Šie daiktavardžiai, pavartoti kalbamam reikalui, taip pat pasakomi daugiskaitos forma¹⁷.

Kaip jis ištikimas žmogus, išrinktų jį į viršaičius... ŽemR III 26. Jis nutarė nueiti pas karalių ir prašyti, kad jį pakeltų į karalius. Pn. Kontoroje jį priėmė į taštojus. VienR V 119. Vyriausiąjį paėmę į rekrutus, bet jis, sako, pabėgęs ir išikūrės kažkur Žemaičiuose. Myk-PutS I 27. Paskui émė prašyti Marelés į seseris ir visus į vestuves. ŽemR III 36. Išleidau dukrelę į marteles. BsO 76. Už sekla, pinigus kai kurie iš anksto pažadėjo ponui pagalbą prie statybos, vasaros darbams, o kiti sulyggo dukteris į mergas, sūnus — į bernus. CvR V 115. Netrukus spiaudymasis pasakojo, kad į šungaudžius tiek atsiradę norinčių, jog ir šunų vargu tiek visame mieste ar beatsirasią. CvR II 21. Tie, kur tikio į piemenis, vėl laisvi strapaliojo — nebuvو kas ganysi. CvR

¹⁶ E. Fraenkel, min. veik., p. 47.

¹⁷ E. Fraenkel, min. veik., p. 41.

V 83. *Ir į naujakurius išėje, laimingai susibūrė į vieną kaimą, jie neišardė savo orkestro.* CvR V 136.

e) Kai pagrindiniu žodžiu junginio nariu eina veiksmažodžiai *mai-nyti, keisti, prielinksnio* į kitimo santykių reikšmę įgyja kiek kitokį atspalvį. Cia jau yra kalbama ne apie to paties daikto pasikeitimą, perėjimą į kitą būseną, o apie vieno daikto pakeitimą kitu¹⁸.

Senelis, o vėliau ir tėvas ne vieną baudžiauninką į šunį išma-inė. CvR V 130. *Karvės į ožką niekas nekeis.* RŽ 89.

Po minetų veiksmažodžių tokia pačia reikšme galimas ir įnaginininkas¹⁹, rečiau — galininkas. Tik jie vartojami tais atvejais, kai kalbama apie pasikeitimą vienarūšiais daiktais.

Mainykim kepurėm — nieko nepraloši. Ut. *Duokš ma baltą rankužę, keisva aukso žiedelias.* LB 40.

Désiva rankeles, keisiva žiedelius. JV 462.

4. Laiko santykių reikšmė

Prielinksnis į turi ir laiko santykių reikšmę, kuri yra panaši į „krypties ko nors link“ reikšmę. Laiko santykių reikšme prielinksnis į vartojamas tada, kai reikia pažymeti, jog pagrindiniu žodžiu junginio nariu pasakytas veiksmas įvyksta laiku, artimu laikui, išreikštam priklausomuoju nariu²⁰. Tokiuose junginiuose priklausomuju nariu gali eiti daiktavardžiai, reiškiantys tiksliai neapibrėžtus laiko tarpus.

I rytą įstrigo man galvon mintis, kaip sužinoti iš tėvo ar iš motinos, kur dabar yra Onutės tėvas ir ką jis atrašė savo žmonai. VienIMA 94. *Ir tikrai, į vakarą Lapinas visai susilpnėjo.* KrėvAP 94. *Užvakar, va, taip į pavakarę, bešokant, bedainuojant, p ašlams — policija.* CvR II 260. *Žinoma, kad į pavasarį dobilai sukrinta, aptrupata, ir pelės sukapoja.* VienR V 38. *Laikas buvo į rudenį.* KrėvAP 174. *Anksčiau dar su juo išvien ėjo ir jis palaikė žmona, o į senatvę ir toji su vaikais susidėjo.* CvR II 406. *I liepos pradžią javas su kilo tirštomis derliaus vilnimis, dunksojo debesiu.* CvR V 102. *I amžiaus galą prapuole visa jo išmintis.* ŽemR III 56. *Reikia sėti rugius į mėnesio galą.* Šts. *Tik Dalbų-Dalbaičių sūnus gimnazistas į galą gerokai nuobodžiavo...* VenclGD 106.

5. Lyginimo santykių reikšmė

Prielinksnis į lyginimo santykių reikšme vartojamas tada, kai reikia pasakyti, jog vienas daiktas yra panašus į kitą, t. y. turi ypatybų kito daikto, pasakyto priklausomuoju žodžiu junginio nariu²¹.

¹⁸ E. Fraenkel, min. veik., p. 47; P. Būtėnas, min. veik., p. 86.

¹⁹ P. Būtėnas, min. veik., p. 86—87.

²⁰ E. Fraenkel, min. veik., p. 52—53; P. Būtėnas, min. veik., p. 85; J. Kruopas, *Laiko apylinkės reiškimas lietuvių kalboje*, „Tarybinė mokykla“, 1953, Nr. 7, p. 24.

²¹ E. Fraenkel, min. veik., p. 46; P. Būtėnas, min. veik., p. 85.

Prielinksnis i kalbamą reikšmę turi žodžių junginiuose, kurių pagrindiniu nariu eina būdvardis *panašus*, -i ir vienas kitas veiksmažodis — *atsigimti, nusiduoti* ir pan.

Šiuo kartu žaibas buvo panašus į daugiašakį ugnies medį. CvR V 105. Roželė i motiną panaši buvo; tik skaistėsnė, nes tiek vargo dar nebuvo mačiusi. LzPR I 117. Kalnuose jau buvo galima ižiūrėti ledynus, ... briaunotų viršūnių atšešelius, kurie iš tolo buvo panašūs į ménulio dèmes. VienIMA 195.

Ir i ką ji atsigimė tokia graži ir žvali šitoj apsileidėlių kūtvelę šeimoj! Myk-PutS I 66. Atgimė jis į tėvą savo iš lyties ir iš būdo (i tėvą panašus gimė). J. Atsigimk tu man taip į savo tėvą! Skr. I ką žentas įsigimė, toks biaurybė! J. Jis nusigimė į dėdelę. Mrk. Pasigimė į tėvą. Plng. Pagimė į dėdes. Šts. Vienas vaišas į tėvą išsi davęs. Gs. Nors viena dukte nusidavė į močią. Skp.

Kartais minėtas būdvardis (ar veiksmažodžiai) gali būti ir nepasakytas, jis lyg numanomas.

I katę ir katukai. Kps. Visai į tėvą — kaip iš akies luptas! Kt. Mūsų visi viščiukai į gaidi — balti. Gs. Aš esu vardu į dėdę (turiu dėdės vardą). Šts.

Po to paties būdvardžio prielinksnis i esti vartojaamas ir žodžiu samplaikoje vienas, -a į kitą. Tokiu būdu yra išreiškiama vienarūšių daiktų panašumas tarpusavyje.

Nebuvo jie vienas į kitą ir panašūs, tiek būdu, tiek išorine išvaizda. VienIMA 5. *Jie buvo vieni į kitus panašūs...* CvR II 321.

Prielinksnis i esti vartojaamas ir sustabarėjusiouose žodžių junginiuose, sudarytuose iš to paties žodžio vardininko ir galininko. Tokiais atvejais yra pasakomas vienarūšių daiktų vienodus kuriuo nors atžvilgiu.

Kad gražūs, kad dideli žirniai — grūdas į grūdą (visi vienodi)! Pc. Kokios gražios malkos — pagalys į pagalį (nėra prastų pagalių)! Ėr. Visos trys viena į vieną (lygios diidumo ir gražumo) jo duktėrys. BsMt I 12.

II. TARMINIAI PRIELINKSNIO į VARTOJIMO ATVEJAI

Tarmėse prielinksnis i ar, tiksliau pasakius, jo variantai *in, int, ing, ingi, inš, inč* vartojaami kitaip, negu literatūrinėje kalboje.

Labiau skiriasi prielinksnio i ir jo variantų vartojoimas rytų Lietuvos tarmėse. Ten, visų pirma, dalį šio prielinksnio semantinių funkcijų atlieka vidaus einamasis vietininkas — iliatyvas²². Antra, prielinksnio i variantai turi ir kitokių reikšmių, negu literatūrinėje kalboje²³.

²² Apie šio linksnio geografinį paplitimą ir reikšmes žr. A. Laigonié, Vieninkų reikšmė ir vartosena dabartinėje lietuvių kalboje, Vilnius, 1957, p. 4, 35—53.

²³ Žr. J. Jablonskis, min. veik., p. 146, 348, 669; P. Būtėnas, min. veik., p. 87—88.

Tarmėse prielinksnis *i* ir jo variantai bei pakaitalas kiek kitaip reiškia literatūrinei kalbai būdingus santykius: 1) erdvės (ateiti in tévą, plg. ateiti pas tévą; eiti in mišką, plg. eiti link miško; prieiti in vežimą, plg. prieiti prie vežimo; rišti in medį, plg. rišti prie medžio; gyventi i miestą, plg. gyventi mieste; augti i upę, plg. augti upėje); 2) laiko (ateiti i trečią dieną, plg. ateiti trečią dieną; sušukti i akies mirksnij, plg. sušukti akies mirksniu; išgyti i keturias savaites, plg. išgyti per keturias savaites; valgyti du kartus i dieną, plg. valgyti du kartus per dieną); 3) paskirties (atiduoti karvę i mésą, plg. atiduoti karvę mésai). Jis gali reikšti ir visai kitokius santykius, pavyzdžiui, kiekybės (sumokēti i tris šimtus rublių, plg. sumokēti apie tris šimtus rublių, išgerti i dugną, plg. išgerti iki dugno), isskyrimo (geresnis i brolius, plg. geresnis iš brolių) ir kt.

1. Erdvės santykių reikšmės

Tarmėse prielinksnis *i*, be p. 98—104 minėtų santykių, dar gali reikšti keleriopą veiksmo kryptį ir net vietą.

1) Judėjimo krypties reikšmės. Prielinksnis *i* ir jo variantai ar pakaitalas tarmėse turi keletą tokų krypties reikšmių, kurios atitinka kitų literatūrinės kalbos prielinksnių reikšmes.

a) Rytų aukštaičių ir dzūkų tarmėms būdingas prielinksnio *i* ir jo variantų vartojimas su gyvas būtybes reiškiančiais žodžiais. Tuo atveju minimo prielinksnio reikšmė visai atitinka literatūrinės kalbos prielinksnio *pas* reikšmę.

Važiuoja in dėdę. Dkšt. Nuvažiavau in broli pasi-sveciuot. Ut. Važiuok in brolius. Vvr. Eikš in mane. Trak. Aš nežinau in uošvį kelelio. Mrk. Aš eisiu in dukteri kieman. Tvr. Avižos neina in arkli, ē arklys in avižas. Ds. Jau int Oniotę piršliai lankos. Ds. Reikia ingi vaiką eit. Dv. Nuvažiavo sveciuosna int seserij. Kš. Siuntė paslą inš sa tėveli, inš sa rodnią motinéle. Dv.

Prielinksnis *i* kalbama reikšme pavartojamas ir minėtų tarmių atstovų (retkarčiais ir kitų rašytojų) grožinės literatūros kūriniuose.

Dundulis, kai tik suprato, kad nepamatyti Vaivos ir juostos iš jos negaus, kol nujos i ją, kaip bernai i mergą jodinėja. KrėvAP 47. Pagriebės i abidvi rankeli, né kelinélémis neužsimovės, nubégo i motule pasidžiaugti. VaižgRR I 123. Tik atgaben o i mus mažą staliuką, keletą knygų ir karvę — daugiau nieko. BilR I 177. Po tų teismų Cecilija Kairiūčia dar labiau išgarsėjo, ir i ją pradėjo važinėti patarimų klausti ir iš kitų parapijų žmonės. VienIMA 265. Atbegusi i Taručius, kaimynė keliskart praše Jurą, kad ateitų pas juos vakarais, pasédėtų su vyru, parūkytų. CvR V 225. Reikės — i ministerij važiuosime. CvR V 129. Nuėjo stačiai per lauką takeliu i Stanką, nes rūpejо jam pasakyti kaimynui linksma žinia. LzPR I 99.

J. Jablonskis tokią prielinksnio į vartoseną teikė literatūrinei kalbai, tačiau ji neprigijo²⁴,

b) Rytų aukštaičių bei džukų tarmėse prielinksnio į variantai turi ir literatūrinės kalbos prielinksnio *link* reikšmę.

Mašina nudundėjo in mišką (miško link, į miško pusę). Ut. *Anas in Ginučius nupleškėjo* (i Ginučių pusę, Ginučių link). Dkšt. *Gal eisma int stotį* (stoties link). An. *Pavaziuo k in Kauną — te jau kitoniška žemė*. Pbs. *Nulékė in mišką*. Al.

Literatūrinėje kalboje tokiais vartojimo atvejais prielinksnis į turi visai kitą reikšmę — žymi veiksma kryptį į vidų. O kalbamose tarmėse kryptis į vidų tereškiama iliatyvo linksniu²⁵.

c) Tose pačiose tarmėse prielinksnio į variantai gali turėti ir literatūrinės kalbos prielinksnio *prie* reikšmę..

Ryškiausia kālamoji reikšmė po veiksmažodžių su priešdeliu *pri-*. *Priein a traktorius in baisu akmeni, kumšterėjo ir varo prie-* kin. Ktk. *Pri ėjom in krūmus*. Pbs. *In roną prieidžiamas tasai žmogus* (geras, lipšnus). Prng. *Kačiukai kaip žvériukai — injuos negalima prieit*. Ut. *Prišiau karvę in alksni — gali apsisukt*. Ktk. *Kaip prisiglaudžiau in plunksnas, tai visa išsipūkavau*. Dglš. *Ore in langą prikaliau barometrą*. Ktk. *Blogumėlis paršiuko — skūra pridžiūvus in kaulus*. Ut.

Dar jaunasis nenusėdo nuo širmo žirgelio, dar neprisiartino į kaičią ugnelę, ... jau senelis gūdžiai prakalbėjo ... KrėvAP 35. Sesuo apkabino mane, pri glaudė į save... BilR I 170. Seniau tokią dieną Joniukas neiškėsdavo; atsiklaups, būdavo, ant suolo, primygis į šlapią stiklą savo pirštelį ir trina, trina... BilR I 157. Apkabino jo galvą, į savo krūtinę prispaudė. BilR I 239. Tas, kuris užlipa ant to kalno ir prisilieš į tą žiburių, visus žmones padarys laimingus... BilR I 145.

Taip pat ji nekelia abejonių, kai nagrinėjamasis prielinksnis vartojamas po veiksmažodžių, reiškiančių sąlytę.

Popierius lempa in pirštus. Ktk. *Nekišk purvinų pirštų inakis*. Ut.

Juozapota spaudžia į savo laimingą krūtinę kūdikių ir skubina skubina. BilR I 228. Mokėk gražiai dainuoti, jos į tave kaip musės lampa. KrėvAP 49. Vaikelį ėmė minkštai, moteriškai, prabildamas gražius maloninamus žodžius, glaudė į save abiems didelėm kaip vėtyklės saujom... VaižgRR I 39.

Minėta prielinksnio į reikšmė sunkiau beapčiuopama po kitų judėjimo veiksmažodžių. Be platesnio konteksto kartais ją sunku atskirti nuo *link* reikšmės.

Einu in šulinį (prie šulnio). Eiš. *Nuvėjo in šulnį ir mazgoja rūbus*. Ktk. *Karves varo gert in lovą*. Ut. *Nuvėjo in*

²⁴ Žr. J. Jablonskis, min. veik., p. 146, 349, 669.

²⁵ Apie tai žr. A. Laigonaite, min. veik., p. 47.

t v a r t q — ir piauna malkas. Ktk. *Buvau nubègus in mašiną* — neatvažiavo. Ds. *A t v a ž i u o k i n p i r m q k u p s n e l ė*. Ktk. *Leisk mane i n galv q* (vaiko). Ut. *Vaikas lenda i n vežim q, i n arkli — saugokit*. Ktk. *Anas pu o l a i n j į*. Kvr.

Nušluosčiusi rankutes, senelė vėl apklostė rankšluosčiu duoną ir n u-
ėjo į krosni. KrėvAP 126. *Lapinas tuoj pu o l ē s i į kibir q*,
kuris stovėjo su vandeniu ant suotelio po lentyna ir dairosi jan. KrėvAP 87.
Kieme linksmai į j į pu o l ē Razbonas. BilR I 196. *Nebejauna, baltais
apsitaisiusi moterišké kažin ką, į jaq pasilenkusi, maloniai kal-
bėjo*. BilR I 242. Taip ramino seni moterys, o tuo laiku lindo į vyrus... KrėvAP 92.

Rytų Lietuvos šiaurinėje dalyje ir šiek tiek į pietus prielinksnis ant bei jo variantas *an*, be kilmininko, vartojamas dar su galininku ir turi tokias pačias erdvės reikšmes, kaip ir minėti prielinksnio į variantai.

a) *Šiandien eisime ant Petroni vakaruotų*. Kp. *Gal ant arklius eini?* Rk. *Moma nuvėjo ant karvę*. Kvr. *Mes išeinam ant arklius*. Rm. *Ant jaunąj seniau neleisdavo*. Rk. *Eik ant mamytę*. Pnd. *Aš an savo tetules nueidavau*. Ob. *Einu an avis*. Mlt. *Nuvežé an daktarus*. Sr. *Reikia ruoštis an arklius*. Svnč. *Jinai išbėgo an tą kraliūnq* (ps.). Brž.

b) *Nuvažiavo ant miestq*. Slm. *Ant Zarasus nuvažiavo abuozas*. Krns. *Nuvažiavo an Ukmerge*, vyk, maš pavysi. Kvr. *Pasiduok čia an Veprius, an Siesikus* — jau ir kitaip šneka. Ukm. *Kelias eina an Inturkę*. Sug. *Vėl an Purvénus pasitraukiau*. Mlt. *Pradėjo lyt bevažiuojant an Dusetas*. Dr.

c) *Ant ienas prijungtos geležinės atasėjos* Skp. *Pririšk arkli an ratus*. Glv. *Prisiuovo ir tau an lopši*. Trgn. *Šuo an lazda prijungsta*. Švnč.

Glauskis ant mane, bus šilčiau. Kp. *Nesispausk ant sieną* — išsibaldysi. Mžš.

Litq užmokėjau ir nešuos ant ratus. Rk. *Išéjo ant upę*. Ppl. *Dabar bobos ištingo — nei pavasarį ant upelį išein, nei rudenį*. Rz. *Išéjo an ezerą*. Skp. *Dušnumas — an žemę myga*. Švnč.

2) *Buvimo vienos reikšmė*. Klaipėdos krašto ir kai kurių kitų vietų žmonių kalboje prielinksnio į konstrukcija su galininku vartojama vidaus esamojo vietininko (inesyvo) reikšme²⁶.

Blezdinga į trobas peri. Prk. *Vyras stovi į jūrą*. Krg. *Kurmis į žemę urvus taiso*. Krg. *I patvorij vištos tupi*. Plk. *Manie į pakauši toks guzas auga*. Plk. *Menkė į jūrą gaudo su meškere*. Plk. *Lydeka į upes auga, o kad į mažą vandenį — netveria*. Plk. *Stov ir mergelė į pakrašteli*, ašaréles šluosto su šnibždukeliu. KlpD 26. *Jis į miestą (mieste) gyvena*. K. *I kūtę mamai liuobtis padėja*. Pš. *Už jūrių marių, į žalią grią (žalioje girioje) renka mergelę, renka jaunoji raudonas uogeles*.

²⁶ Zr. A. Laigonaite, min. veik., p. 32—33; plg. E. Fraenkel, min. veik., p. 51—52.

TDr VII 64. *I vieną ranką* (vienoje rankoje) *tur brūklę, i ant ranką* (antroje rankoje) *tur ilgą votegą*. PP 29.

Manoma, kad prielinksnio *i* su galininku įsigalėjimą inesyvo reikšme bus nulėmusi vokiečių kalbos įtaka²⁷.

2. Laiko santykijų reikšmės

Žemaičių, vakarų bei vidurio aukštaičių, iš dalies vakarų dzūkų va-
karuose prielinksnis *i* su savo variantais labai plačiai vartojamas reikšti
įvairiems laiko santykiams, kurių vieni literatūrinėje kalboje nusakomi
prielinksniu *per* su galininku, kiti — laiko galininku ar įnagininku.

1) Prielinksnis *i* ir jo variantai vartojami tokiomis pačiomis reikš-
mėmis, kaip ir prielinksnis *per*. Išskirtini du tokios vartosenos atvejai.

a) Prielinksnis *i* ir jo variantai su galininku vartojami veiksmo truk-
mei ar laiko tarpui, kuriuo įvyksta veiksmas, nusakyti.

I savaitę ir suvalgau duoną. I vieną mėnesį vistiek sušienausim vienai karvei. Ktč. *I porą dieną ištraukė karštį.* Šlu. *Kas i tą trumpą laiką pasidarė?* Pgg. *Ar i dvi dienas, ar i tris sutvarkys.* Šlu. *Vokietis suminiojo Lenkiją i keturią savaites.* Plik. *I tris savaites turėjo prapulti.* Sg. *I vieną naktį padžiūsta ta žolė.* Krg. *Paskui velnią paleido, tai jis i mėnesį parejo namo.* Tt. *I amži čia nesam sodinę bulvių.* Snt. *Kiek nukasi i dieną?* Skd. *I die-ną motinėlė padeda tūkstantim kiaušinelių.* Yl. *Kiek suari i die-ną?* Mžk. *Po dvi stiklines, po tris gėriau i dieną.* Žg. *I savai-te surūkydavo dešimt pakelių cigariukų.* Rd. *Kiek nupiauni i dieną?* Rs. *Kiek šieno suvežė i dieną?* Jrb. *Ir išsiilgau savo močiutės i dvi, i tris dienėles.* Rdm. *I porą valan-dų centnerį sumaldavom,* jeigu gerai sudžiūvę. Alvt. *Šūklių kol-ūkis i dvi valandas tokį kūgį sunešė.* Žal. *I mėnesį mūs kaime 40 arklių pavogė.* Nm. *Padeda dabar in dieną septyniasdešimt kiaušinių.* Grl. *I pašarų valymą nelis.* Plv. *Sulūžo ratai i patį rugių vežimą.* Gs. *In dieną du vežimukų mešlo išveža.* Pun. *Ei rūsta liūdna širdelė mano i visą rudenę!* JD 183. *I tris dienas tuos pinigus surasiu.* BsP I 89.

Tada, broleliai, i dvejetą savaičių džingt brinkt, ir atlikta! LzPR II 35.

b) Prielinksnis *i* ir jo variantai su galininku vartojami reikšti laiko
tarpu, kuriuo kartojasi veiksmas apibrėžtą kiekį kartų.

I dieną gauna pokelis sykius lupti. Pln. *Du sykius i metus kirpsiu, ir vis po tris kilogramus.* Rt. *Mainos oras i dieną kelis sykius.* Užv. *Gluodena vieną sykį kerta i metus.* Pp. *I dieną tris syk karvę reikia milžti.* Klm. *Gaunam tris kart i mėnesį.* Kdn. *Kai da mama gyva buvo, tai*

²⁷ Zr. A. Laigoniūtė, ten pat, p. 33.

tėkdavo pokelis kartus į dieną namo. Rs. Šventasis į dieną septynis kartus sugriešija. Skr. Svarbiausia, kad jis galėsiqš švęsti į savaitę dvi dienas. Lk. Tris dienas į savaitę ējo baudžiavą. Nm. Po dvidešimt valandų į parą dirbdavau. Šl. Vaistus reikia imt tris kartus in dieną. Mrk.

Simša pasikelia du kartus į dieną su savo išklypusia kumele prieš molio kalvą... CvR II 327. Darbo buvo daug, ir reikėjo dirbtį 14 valandų į parą. VienIMA 197.

Priekšnatis į vartojamas ir po veiksmažodžių uždirbtī, mokēti, gauti, paminti, duoti ir kt.

Tėvas į dieną uždirba dvidešimt rublių. Jrb. Kiek uždirbi į metus? Kps. Jis daug darbadienių uždirba į dieną. Skdv. Jam moka pinigais septyniasdešimt penkius rublius į mėnesį. Vnd. I valandą mokėjo po tris rublius. Šl. Mokėdavau po devynius litus į parą. Žg. Kiek jum moka in dieną? Al. Guna tris šimtus rublių į mėnesį. Mžk. Kiek gaudavo piemuo į metus? Lnkv. Kiek tu į dieną paėmei? Dt. Mes duodavom aštuoniasdešimt kilogramų į dieną. Rz. Anksčiau penkiasdešimt į dieną duodavo. Rs. Pasiūlė šešiasdešimt rublių į mėnesį. Pln. Žmogus kaštuoja trys rubliai į dieną. Žg. I dieną jam trisdešimt rublių išeina. Slv.

Pažymėtina, kad šiai vartojimo atvejais priekšnatis į (kaip ir *per*) reikšmė priartėja prie priekšnato už reikšmės.

Plg.: *Ar brangiai moka už dieną. Sd. Kiek paimesi už vieną dieną. Rk. Kiek gau niažu dieną. Ob.*

Antra vertus, retkarčiais priekšnatis į pavartojamas ir vietoj priekšnato už.

Po dešimtį kapeikų davė į darbadienį. Slnt. Po rubli į darbadienį. Klk. Rubli į mastą mokėjau. Šts. I tuos pinigus bulvėms atsiims. Gs. Aš atrokuosiu tą skolą į pieną. Šts.

J. Jablonskis visus tokius priekšnatos į vartojimo atvejus laikė netektiniais literatūrinei kalbai ir juos taisė dvejopai: vienur keitė vietininko linksniu, o kitur — priekšnatos *per* konstrukcija su galininku²⁸. Literatūrinėje kalboje plačiau įsigalėjo priekšnatis *per* su galininku.

2) Priekšnatis į ir jo variantai vartojami, laiko reikšme kartais panašiai, kaip ir literatūrinės kalbos linksniai.

a) Kaip galininkas.

Man raugintas agurkas į trečią dieną gardžiausias. Skr. I tą minutę jis gakt ir čia. Vlkv. I ketvirtą dieną daro operaciją. Kps. I kelintą dieną galési eit. Grš. I trečią dieną gavau darbą. Vlkv. Liuob į trečią dieną atneš. Užv. I ketvirtą dieną tas jaunuolis su ta panele pasiėmę liudinin-

²⁸ J. Jablonskis, min. veik., p. 671; II, Vilnius, 1959, p. 38, 69, 74.

ką n u ē j o pas kunigą. Tt. Mes i t r e č i q d i e n q k e p a m. Pc. Bet i t r e č i q d i e n q b a n d i t a i u ž p u o l ē j i, u žmušē, o p i n i g u s p a v o g ē. Auk.

Bet ką — i t r e č i q d i e n q Stočkaus žentas, tas, kuris stovėjo prie svarstyklėninko ir prie kasininko, pranešė mums, kad algos numuštos. CvR II 301. Nebepamenu, kas toliau su manim buvo, tik i t r e č i q d i e n q žadq a t g a v a u. CvR II 119.

b) Kaip įnagininkas (rečiau vietininkas).

Jis i t q t a r p q p a r ē j o. Vlkv. S u ž a i b a v o i a k i e s m i r k s n i j. Rmč. Tai buvo i pat laiką. Šlu. P a r b ē g s mano žirgelis i s e p t i n t u s m e t e l i u s. Rdm. Ei, pareis, pareis tavo dukruželė i d e v i n t u s m e t e l i u s. JD 340. A š i š e š t u s m e t u s po Antano (šešeriais metais vėliau gimusi). Skr.

I t q t a r p q s u k l u p o ir parvirtro. LzPR I 85. — Gerai, gerai, p a r v a ž i a v a i i pat laiką... ŽemR III 362. Tik kai i t r e č i u s m e t u s po valnesnio gyvenimo n u t u k o Sakalausko boba, — nutuko nežmoniškai. CvR II 328.

3. Tikslo santykių reikšmė

Vakarų Lietuvos tarmėse prielinksnis i retkarčiais pavartojuamas kiek kitokiemis, negu literatūrinėje kalboje, tikslo (paskirties) santykiam reikšti. Kalbamoji tikslo santykių reikšmė, skirtingai nuo literatūrinės kalbos, neturi jokio ryšio su krypties reikšme. Tokiais atvejais prielinksninė konstrukcija nurodo daiktą, kuriam kas nors skiriama, panaudojama.

S u v y n i o j a u v i s u s p o p i e r i u s i p i p i r u s (suvarojau pipirams vynioti). Dr. P i n i g u s s u p i r k a u i ž i b a l q. Šts. M i l t u s iš m a l ī n u at i m s v o k i e t i s i p y l i a v a q. Šts. K a r v ė a t i d a v i a u i m ē s a k a r e i v i a m s. Šts. Š i a n d i e n i d ī i o v q g e r e s n ē d i e n a. V lkv. S k ī r q i s d i r b o i n a g i n e s. Grž. D a u g m e d ī i u s u k ī r e n o i p l y t a s. JablRR I 653.

Minėtini dar atvejai, kai prielinksnis i žymi tokius pačius tikslo santykius, kaip ir literatūrinėje kalboje, tik vartojuamas skirtingomis aplinkybėmis — su daiktavardžiais, reiškiančiais konkretius daiktus.

E i n a b o b o s i š l u o t a s, i u o g a s (šluotauti, uogauti). Šts. R u g i u s n u p i o v u s, t u o j r e i k s i k v i e č i u s e i t i. Skr.

4. Kiekybės santykių reikšmė

Vakarų aukštaičių (rečiau kitose) tarmėse prielinksnis i pavartojuamas ir kiekybės santykiam reikšti. Išskirtini du tokios vartosenos atvejai.

1) Prielinksnis i vartojuamas tokia pačia reikšme, kaip ir literatūrinės kalbos prielinksnis *apie*.

S u s i r i n k o i t ū k s t a n t i (apie t-ti, arti t-čio) ž m o n i u. JablRR I 653. I k e t u r i s ū i m t u s d a r b a d i e n i u t u r i u. Jrb. Tai m a n b u v o s e s u o i k e t u r i a s d e ū i m t d a v u s i. V lkv. I t r i s ū i m t u s r u b l i u s u m o k ē j a u. Rmč. Jau tur i t r i s d e ū i m t m e t u. Gs. Š i a n -

die atėjau į penkis kilometrus. Nm. In tris šimtus rublių sumokėjau. Rmš. Jis nei senas, nei jaunas — bus in penkias dešimt metų. Alv. Rudžių kaime yra da nuo senovės tokios plačios lankos, bus į 300 m ar gū. BsMt II 64.

2) Prielinksnis į vartojamas tokia pačia reikšme, kaip ir literatūrinės kalbos prielinksnis iki.

Jos gelsva kaselė į pusę nepinta. Mrk. Da nenujojau į pusę kelelio. JD 57. I pusę nugérē ir paliko. KzR. Gerk. mano seselė, gerk mano viešnele, visq stikleli į dugneli. JD 1328. Usnys į galvos viršu užaugusios. Skr. Svirnelio durelės īn pusę pravertos. LB 115.

5. Išskyrimo santykijų reikšmė

Atskirose tarmėse prielinksnis į pavarto jamas vietoje literatūrinės kalbos prielinksnio iš išskyrimo santykiams reikšti.

I brolius (iš brolių) geresnis tas. J. Ei giedra, giedra ši vasarėlė į visas vasarėles. JD 569. I visas (iš visų) ta vištikė. Skr.

S A N T R U M P O S²⁹

BalčHP	— V. Haufas, Pasakos, vertė J. Balčikonis, Vilnius, 1956 (Skaitmens rodo puslapius).
BaltPV	— J. Baltušis, Parduotos vasaros, I, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
BilR	— J. Biliūnas, Raštai, I, Vilnius, 1954 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
BsMt	— J. Basanavičius, Lietuviškos pasakos, Medega lietuviškai mitologijai, Shenandoah, Pa. I dalis 1898, II dalis 1902 (Skaitmens rodo dalis ir puslapius).
BsO	— Ožkabalių dainos, surinko J. Basanavičius, Shenandoah, Pa. 1902, du tomų (Skaitmens rodo dainos numerij).
CvR	— P. Virka, Raštai, I, II, V, Vilnius, 1959 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
GirRP	— L. Giga, Rinktinė poezija, Kaunas, 1945.
J	— Литовский словарь А. Юшкевича съ толкованиемъ слов на русскомъ и польскомъ языкахъ, выпускъ первый, том I, Санктпетербургъ, 1904.
JabiRR	— J. Jablonskis, Rinktiniai raštai, I, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
JD	— Lietuviškos dainos užrašytos par Antaną Juškėvičę, Kazan, I — 1880, II — 1881, III — 1882 (Skaitmens rodo dainos numerij).
JV	— Lietuviškos svodbinės dainos, užrašytos par Antaną Juškėvičę ir išspausdintos par Jáną Juškėvičę, Petropylę, 1883 (Skaitmens rodo dainos numerij).
KlpD	— Klaipėdiškių dainos, surinko Jonas Pakalniškis, išeido A. Bruozis, Vilnius, 1908 (Skaitmens rodo dainos numerij).
KrėvAP	— Vincas Krėvė, Apsakymai ir padavimai, Vilnius, 1955 (Skaitmens rodo puslapius).
KrėvP	— Vincas Krėvė, Dainavos šalies senų žmonių padavimai, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo puslapius).

²⁹ Vietovardžiai trumpinami taip pat, kaip „Lietuvių kalbos žodyne“.

- LB — Lituische Volkslieder und Märchen aus dem preussischen und dem russischen Litauen, gesammelt von A. Leski en und K. Brugman, Strassburg, 1882 (Skaitmens rodo puslapius).
- LzPR — Lazdynų Pelėda, Raštai, I, II, Vilnius, 1954 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- MiežBP — Eduardas Mieželaitis, Broliška poema, Vilnius, 1954 (Skaitmens rodo puslapius).
- Myk-PutS — V. Mykolaitis-Putinas, Sukilėliai, I, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- NS — Lietuvių dainos ir giesmės šiaur-rytinėje Lietuvoje A. R. Niemi ir A. Sabaliauskas surinktos, Annales Academiae scientiarum Fennicae, Ser. B., Tom VI, 1911 (Skaitmens rodo dainos numeri).
- PP — Pasakos apie paukščius, Zemaitische Tierfabeln, Text, Wörterverzeichnis und Übersetzung herausgegeben von Hugo Scheu... und Alexander Kurschat..., Heidelberg, 1913 (Skaitmens rodo puslapius).
- RZ — Lietuvių kalbos rašybos žodynas, Kaunas, 1948 (Skaitmens rodo puslapius).
- SimonP — I. Simonaitytė, Pikčiurnienė, Vilnius, 1955 (Skaitmens rodo puslapius).
- SNérR — Salomėja Néris, Raštai, I, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- SruogR — B. Sruoga, Raštai, III, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- SRagR — Satrės Ragana, Raštai, IV, Kaunas, 1928 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- T — Tiesa, LKP CK LTSR Aukšč. Tarybos prezidiumo ir Ministru Tarybos organas (Skaitmens rodo metus ir numerius).
- TDr — Tautosakos darbai, VII, Kaunas, 1940 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- TilvU — Tilvytis Teofilius, Usnynė, Vilnius, 1949 (Skaitmens rodo puslapius).
- VaižgRR — Vaižgantas, Rinktiniai raštai, I, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- VenclGD — A. Venclova, Gimimo diena, Vilnius, 1959 (Skaitmens rodo puslapius).
- VienIMA — A. Vienuolis, Iš mano atsiminimų, Vilnius, 1957 (Skaitmens rodo puslapius).
- VienR — A. Vienuolis, Raštai, V, Vilnius, 1954 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).
- ZemR — Žemaitė, Raštai, III, Vilnius, 1956 (Skaitmens rodo tomus ir puslapius).

ЗНАЧЕНИЯ И УПОТРЕБЛЕНИЕ ПРЕДЛОГА *i* В СОВРЕМЕННОМ ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ

Э. ВАЛЮЛИТЕ

Резюме

Предлог литовского литературного языка *i* в диалектах имеет следующие варианты: *in*, *int*, *ing(i)*, *ink*, *inš*. В назначении предлога *i* также употребляется предлог *ant* со своим вариантом *an*.

В литовском литературном языке предлог *i* обозначает различные отношения: пространственные, целевые, трансгрессивные, временные и сравнительные.

В пределах пространственных отношений выделяются три значения: 1) значение направления внутрь чего-нибудь раскрывается в словосочетаниях, в которых в качестве зависимого члена выступают слова со значением места или конкретного предмета, а в качестве главного члена — слова, обозначающие движение, напр.: *bėgti į mišką* — побежать в лес, *ikalti į sieną* — вбить в стену, *suvinoti į popierių* — завернуть в бумагу; 2) значение направления в какую-нибудь сторону выявляется в словосочетаниях, в которых в роли зависимого члена выступают слова, обозначающие обобщенные пространственные понятия или какой-нибудь ориентир в пространстве, а в роли главного — слова со значением движения, напр.: *eiti į pietus* — идти на юг, *pasukti į kairę* — повернуть налево, *žingsniuoti į priešą* — шагать на врага, *važiuoti į miško pusę* — ехать в сторону леса; 3) значение направления на какой-нибудь предмет вплоть до соприкосновения с ним раскрывается в словосочетаниях, в которых в качестве главного члена выступают слова со значением удара, соприкосновения, а в качестве зависимого — слова, обозначающие конкретные предметы, напр.: *belsti į langą* — стучать в окно, *šterti į galvą* — ударить в голову, *atsiušti į sieną* — стукнуться о стену.

Целевые отношения предлог *į* выражает в словосочетаниях, в которых в роли зависимого члена выступают слова, обозначающие действия, события, случаи, а в роли главного — слова со значением движения, напр.: *ateiti į susirinkimą* — прибыть на собрание, *pakviesti į koncertą* — пригласить на концерт.

Трансгрессивные отношения выражаются в словосочетаниях, в которых в качестве главного члена выступают слова, обозначающие какое-нибудь изменение состояния, а в качестве зависимого члена — слова, обозначающие результат этого изменения, напр.: *sudraskyti į gabalus* — разорвать в куски, *surinkti į krūvą* — собрать в кучу, *išrinkti į pimininkus* — выбрать в председатели.

Временные отношения предлог *į* выражает в словосочетаниях, в которых в роли зависимого члена выступают слова, называющие определенные отрезки времени, напр.: времена года, части сутки: *ateiti į vakarą* — прийти под вечер, *susirgti į rudenį* — заболеть к осени.

Сравнительные отношения предлог *į* обозначает в словосочетаниях, в которых в роли главного члена выступают слова со значением подобия, сходства: *panašius į tėvą* — похож на отца.

Предлог *į* со своими вариантами в некоторых диалектах выражает отношения, отличающиеся от литературного языка.

Этот предлог употребляется для выражения пространственных отношений, которые в литературном языке обычно выражаются предлогами: предлогом *pas*, напр.: *ateiti in tėvą* — прийти к отцу; предлогом *link*, напр.: *eiti in mišką* — идти в сторону леса; предлогом *arie*, напр.: *prieiti in langą* — подойти к окну, *glaustis in sieną* — прислониться к стене; именсивом — местным падежом, напр.: *gyventi į miestą* — жить в городе.

Предлог *į* со значением времени в диалектах употребляется в таких случаях: в значении предлога литературного языка *per*, напр.: *padaryti į keturias savaites* — сделать за четыре недели, *ateiti du kartus į dieną* — прийти два раза в день; в значении винительного и творительного времени литературного языка, напр.: *ateiti į trčią dieną* — прийти на третий день, *parvažiuoti į pat laiką* — приехать вовремя.

Предлог *į* употребляется для выражения назначения, напр.: *atiduoti karvę į mėsą* — отдать корову на мясо.

Предлог *į* употребляется в количественном значении в соответствии с предлогами литературного языка *apie* и *iki*, напр.: *sumokėti į tris šimtus rublių* — заплатить около трехсот рублей, *išgerti į dugną* — выпить до дна (стакана).

Изредка предлог *į* употребляется для выражения выделительных отношений и соответствует предлогу литературного языка *iš*: *gerenis į brolius* — лучший из братьев.